

Arkivnyt

April 2025

2025:1

Indhold

- EFBs Norgestur i sommeren 1946. 2
- Det begyndte i Esbjerg
og førte mig vidt omkring 19
- Et led i kæden 28
- Nekrolog –
Jørgen Dieckmann Rasmussen . . 35

Arkivchef
Jørgen Dieckmann
Rasmussen
1954-2025

Foto: Poul Biehl.
EBA Q16018-496

ArkivNyt

udgives af Esbjerg
Byhistoriske Arkiv som
digitalt nyhedsbrev og
udkommer fire gange
årligt.

Redaktion

Lars Brockhoff (ansv.)
Peter Bak
Aja Høy-Nielsen
Niels Frederiksen
Peter Hundebøll
Anette Rydahl

Citater med kilde-
angivelse er tilladt.

Redaktionens
adresse:
byhistoriskarkiv@
esbjerg.dk

EfBs Norgestur i sommeren 1946

Af Finn Lautrup og arkivar Lars Hyldahl Brockhoff

I 2024 modtog Esbjerg Byhistoriske Arkiv en dagbog skrevet af Henning Jean Pedersen, der deltog i EfBs tur til Norge i sommeren 1946. Dagbogen er renskrevet af Hennings søn, Finn Lautrup, og er trykt i sin helhed i denne artikel. Med i afleveringen var også et fotoalbum med billeder fra turen, der er brugt som illustrationer i artiklen. Det kan måske være på sin plads at præsentere Henning Pedersen, inden vi går i gang med artiklen. Han blev født i Herning i 1916 og flyttede med forældrene til Esbjerg, hvor han begyndte at spille fodbold i EfB. Sammen med andre fodboldkamme-

rater tilsluttede han sig modstandsbevægelsen i byen ved årsskiftet 1943-1944. Blandt klubkammeraterne var bl.a. Poul Rahbek Hansen og Walter Isaksen. Han opnåede i sin karriere at spille mere end 100 kampe for EfB og blev senere holdleder i klubben. For sin lederindsats gennem mere end 30 år blev han hædret med både JBU's og DBU's sølvnål. Han opnåede også at blive æresmedlem i klubben. Henning Pedersen døde i Esbjerg 2002 i en alder af 86 år

Inden vi kaster os over selve dagbogen, er arkivaren dukket ned i arkivets samlinger og har undersøgt på forholdene mellem Esbjerg og Norge i årene 1945-1946. Enkelte kan måske huske, at flere Esbjergkuttere sejlede fødevarer til Norge i sommeren 1945. Er der en forbindelse mellem Norges-hjælpen i 1945, EfBs tur til landet året efter, og at Esbjerg og Stavanger blev venskabsbyer. Det forsøger vi at klarlægge i det følgende. Først kigger vi på Norges-hjælpen i 1945. Herefter går turen med EfB til Norge, inden vi kigger på Esbjerg og Stavanger som venskabsbyer.

Norgeshjælpen 1945

Tirsdag den 8. maj 1945 blev Norge befriet fra den tysk besættelsesmagt. De fleste danskere havde fulgt med i de norske tilstande og vidste, at den tyske besættelse havde været væsentligt hårdere i Norge end i Danmark. Norge var på dette tidspunkt præget af mangel på fødevarer, hvilket betød at befolkningen sultede. I Esbjerg tilbød to fiskere, S. P. Sørensen og Simon Enevoldsen, at sejle deres kuttere til Norge med fødevarer, der skulle samles ind i Esbjerg. Sendingen skulle betragtes som en gave til Norge fra Esbjerg. Selve indsamlingen blev foretaget af firmaerne J. A. Alstrup samt Eriksen & Christensen i

Portræt af Henning Jean Pedersen. Foto: ca. 1954, EBA 130807

< Norgeshjælpen begyndte som tøjindsamling, organiseret af norskfødte kvinder i København. Pga. tøjmangel gik man i 1941 over til en indsamling af penge og rationeringsmærker, der blev brugt til indkøb af fødevarer, som sendtes til Norge med skib eller med tog gennem Sverige. Fra 1943 omfattede indsamlingen det meste af Danmark. I alt indsamlede man indtil krigsslutningen 58 mill. Kr. og sendte 32.000 tons fødevarer til Norge. Foto: EBA 68282

J. A. Alstrups virksomhed i Finsensgade 10, der også var kendt som Glasalstrup. Foto: Bent Søndergaard, 1930. EBA 06880

De norske skolebørn, der var på rekreationsophold i Esbjerg. Her er de netop ankommet til banegården den 12. juli 1945, hvorefter de er på vej til Østre Skole, hvor de blev indkvarteret. I alt var 91 norske børn i alderen 9-19 år på et månedlangt ophold i Esbjerg. Foto: Paul Bølling, 1945. EBA 34037

samarbejde med den lokale afdeling af Røde Kors¹⁾.

Lørdag den 19. maj begav de to kuttere sig til Norge lastet med fødevarer. Herefter begyndte Røde Kors en indsamling af varer og opfordrede endnu en kutter til at melde sig til en Norges-tur. De to kuttere, Chicago og Agda, nåede Kristiansand 23. maj²⁾. Ugen efter, lørdag den 26. maj, sejlede kutteren Alaska mod Norge med 28 tons fødevarer, hvoraf størstedelen, 15 tons, var kartofler. Resten bestod af mel, gryn, kolonialvarer, æg, ærter, porrer og frosset fisk. Det var både forretningsfolk og private, der stod bag bidragene³⁾. Mandag den 4. juni havde Røde Kors samlet ind til endnu en kutter. Denne gang var det Jerrig, der begav sig til Kristiansand. Også Foreningen Norden involverede sig i arbejdet for Norge. Her opfordrede man esbjergenserne til

at tage et norsk feriebar. Fredag den 1. juni var der tegnet 225 norske børn⁴⁾.

Indsamlingerne fortsatte. Torsdag den 7. juni meldte den lokale modstandsbevægelse sig på banen, da man sammen med Røde Kors arrangerede en husstandsindsamling af fødevarer, hvor modstandsfolk i samarbejde med sygeplejersker, DKB-damer og private gik fra dør til dør og samlede konserver ind. Oprindeligt skulle forskellige orkestre spillende have fulgte indsamlerne rundt i byen, men på grund af den store mineeksplosion, der fandt sted i Strandskoven samme dag, valgte man at aflyse det musikalske indslag. Man fik indsamlet 26.000 kr. samt en mængde fødevarer, hvilket blev betegnet som en stor succes. Det blev anslået, at hvert femte hjem i byen havde givet en pakke. Der blev også samlet ind på Fanø. Her blev de

I dagene efter befrielsen gik man i gang med at rydde op efter tyskerne. Det gjaldt også indsamlingen af miner. Her havde man lavet et depot i Strandskoven, hvor man den 7. juni havde samlet mellem 5 og 6000 landminer. Men om formiddagen skete katastrofen, da minerne eksploderede med et brag, der kunne høres helt i Varde. Skoven og de omkringliggende ejendomme blev raseret. Tre danske arbejdere, der arbejdede med minerne omkom og 65 personer blev såret. Foto: Paul Bølling, 1945. EBA 34044

Fra kampen mellem EfB og de engelske soldater, der fandt sted på Esbjerg Stadion 7. juni 1945. Foto: EBA 129079

indsamlede varer kørt til Esbjerg af en ambibievogn. Indsamlingen er senere blevet kendt som Esbjergs modstandsbevægelses sidste store aktion⁵⁾.

Den lokale fodboldklub EfB bidrog også til indsamlingen, da man torsdag den 7. juni spillede en velgørenhedskamp mod engelske soldater fra 1. King's Royal Rifle Corps. Spillerne i EfB havde alle tilknytning til modstandsbevægelsen, og holdet blev omtalt som frihedskæmperholdet. Kampen, der havde været tæt på aflysning på grund af mineeksplosionen, endte med en sejr til hjemmeholdet på 3-1 i overværelse af 4.000 tilskuere. Overskuddet gik til Norges-hjælpen⁶⁾.

Indsamlingerne blev stoppet om eftermiddagen den 11. juni. Man havde på daværende tidspunkt indsamlet et par hundrede tons fødevarer, der skulle sejles til Norge med hele ti fiskekuttere. Der var samlet kiks, konserveres og tørmælk, som de mest almindelige varer, mens land-

mændene havde afleveret egne produkter som hele grise og æg. Det kneb mest med at få indsamlet kaffeerstatning, som nordmændene havde efterspurgt. Indsamlingen havde foruden Esbjerg og Fanø også deltagelse af Bramming og Varde. Dagen inden afsejling var det endnu ikke besluttet, om kutterne skulle til Sandefjord eller Kristiansand⁷⁾. Da de ti kuttere tidligt tirsdag morgen den 12. juni begav sig mod Norge, var bestemmelsesstedet ændret til Stavanger. Efter ordre fra Handelsministeriet skulle man sejle gennem Limfjorden og op langs den svenske kyst til Stavanger. Ændringen af rejseplanen skyldtes den stadig herskende minefare i Skagerrak. Samme formiddag kom de to kuttere Anina og Jerrig retur til Esbjerg fra den første Norges-tur⁸⁾. De ti kuttere nåede Stavanger onsdag den 20. juni, hvor de blev modtaget af tusindvis af nordmænd. De var tilbage i Esbjerg den 27. juni en stor oplevelse rigere.

Fra Esbjerg-kutternes ankomst til Stavanger, hvor mange mennesker var mødt op for at tage imod esbjergenserne. Det må være set fra en af de deltagende kuttere. Foto: 1946. EBA 92516

EfB's Norgestur 1946

På bestyrelsesmødet i EfB, der blev afholdt den 6. december 1945, foreslog bestyrelsesmedlem Poul Hansen en tur til Norge for klubbens divisions- og mesterrækkehold. Det blev vedtaget at arbejde videre med sagen og indlede forhandlinger med norske klubber⁹⁾. Rejsen var på plads i foråret, hvor det på bestyrelsesmødet den 24. april blev oplyst, at klubben ville sende 15-16 spillere og fire ledere afsted til Norge, hvor de skulle være fra 20. juni til 2. juli. Under turen var der arrangeret træningskampe i Oslo, Drammen, Bergen, og Stavanger. Det blev samtidig besluttet at forstærke holdet med nogle fremmede spillere¹⁰⁾.

I EfB-Bladet fra juni 1946 findes en omtale af turen. Her nævnes det, at man i sommeren 1945 havde forsøgt at arrangere en kamp i Esbjerg mod et hold udelukkende bestående af norske studenter, der havde været i tyske koncentrationslejre. Kampen blev ikke til noget på grund af en formalitet i sidste øjeblik, der desværre ik-

ke beskrives nærmere. Det lagde dog grobunden til norgesturen. Da Poul Hansen samme sommer var til landskampen Danmark-Norge i Idrætsparken, kom han i snak med Knut Eidem fra Norge. De to drøftede muligheden om en sommertur for EfBs divisionshold i den kommende sommer. Eidem gik videre med ideen i Norge og fik i samarbejde med Gunnar Mecklenburg fra Sandaker Ski og Fodboldklub arrangeret den endelige tur¹¹⁾.

Henning Jean Pedersens dagbog

Blandt de deltagende spillere var Henning Pedersen, der skrev dagbog under turen.

Dagbogen er skrevet med datidens stavemåde, men redaktionen har af praktiske hensyn valgt at anvende nutidig stavemåde. Indholdet er i videst muligt omfang bragt ufiltreret, tilføjet enkelte forklaringer i skarp parentes. Tegnsætningen er mere eller mindre vilkårlig og enkelte stavfejl er rettet.

Navne i dagbogen er nævnt på flere måder. Flest kun med fornavne og færrest med både fornavn og efternavn. I nogle tilfælde har det ikke været muligt at identificere personer, hvor der i dagbogen kun nævnes med fornavn. Sidst i artiklen er der en oversigt over de navne, der er omtalt i artiklen.

Som læser af dagbogen skal man tage i betragtning, at den er skrevet i 1946. Går man i dagbogens fodspor og tjekker oplysninger om steder og seværdigheder m.m. på f.eks. internettet, vil man finde nogle nuancer mellem dengang og nyere tids muligheder for at finde mere nøjagtige oplysninger.

23. juni 1946 – På vej til Norge

Afgang fra Esbjerg 11.44. Ank. København 20.00. Vi gik ind på turistbureauet for at få anvist vore værelser. Hardy, Børge og jeg skulle bo hos en fru Larsen i Oehlenschlägersgade 32, hvortil vi straks begav os. Vi fik nøgle udleveret og gik direkte i Tivoli, men gå grund af landskampen [Danmark

vs Sverige 3-1], var der så mange mennesker, at vi lidt efter gik. Vi forsøgte flere restauranter, samme resultat. Det lykkedes os til sidst at komme ind i "Frihedsstøtten" [restaurant siden 1935 i Vesterbrogade 6], hvor vi gik fra kl. 24, da var der festfyrværkeri i Tivoli i anledning af Sgt. Hans. Vi købte os et par stykker smørrebrød, gik en tur og kl. 1.30 nåede vi vort logi, hvor vi lavede lidt sjov, inden vi gik til ro.

24. juni 1946

Oppe kl. 8. Morgenkaffe på "København" [restaurant siden 1945 i Absalonsgade 7A] kl. 9. Ude at besøge min svenske ven, Anderberg, hvor jeg fik en skjorte og slips. Middag på Hovedbanegården kl. 12. og kl. 14. begav vi os ned til skibet "Kronprins Olav", det øsregnede og vi blev lidt våde. Vi kom godt igennem tolden og så skulle vi ud at sejle, hvilket de fleste var lidt betænkelige ved på grund af søsyge. Kl. 16 lettede vi anker og stod sundet ud. Det var stille men diset vejr. Middagen var sat til kl. 19 da lederne regnede med frafald, men da vi

Deltagerne på Norgesturen er klar til afrejse. Foto: Henning Pedersen. EBA 129167

spiste kl. 20.00, var vi alle friske og vel-oplagte. Gik til køjs kl. 22.00, men det kneb med at falde i søvn for spektakel, men det lykkedes dog.

25. juni 1946

Oppe kl. 5, vi skulle se indsejlingen til Oslo, som trods lidt dis vel nok var det køn-neste jeg nogensinde har set på turen. Vi så også en tysk damper som var torpede-ret, det var en norsk frihedskæmper med sin hjemmelavede torpedo, der ordnede sagen. Kl. 7 stod vi ind til Oslo, hvor Viggo J. [Hans Viggo Jensen; nogle af EfB-erne var taget i forvejen med rutefly til Oslo] og lederne fra Sandaker modtog os, og da vi var kommet igennem tolden uden besvær, fik vi hver en pakke cigaretter udleveret, det var vidunderligt. Vi begav os så op til byen, hvor vi blev modtaget på "Hotel Standard". Kl. 10 frokost på "Regina". Fisk, og det var første gang, og vi spiste med god appetit. Efter dette var vi ude at købe cigaretter, herligt. Kl. 15 middag [på ho-tellet] helleflynder og kage. Så sov vi lidt, og kl. 18.30 startede vi i rutebil til Ulleva-al Stadion [nationalstadion indviet i 1926],

Udsigten over Drammen. Foto: Henning Pedersen, EBA 129170

hvor der trods regnvejr var samlet 1500 mennesker. Desværre tabte vi 3-1 efter at have haft alt spillet. Efter kampen kørte vi alle til Grefsenkollen 450 m over havet med udsigt over hele Oslo. Middag kl. 22. To-matsuppe, laks og is. Dertil øl og rhinskvin. De norske spillere sang og spillede på har-monika, og festen sluttede kl. 3. Vi var i Oslo kl. 4 og gik straks til køjs. Aare P. vil-le ud at bade, men jeg tror, at det var vi-nen, der gjorde det.

26. juni 1946 – kurs mod Drammen

Kl. 8 stod vi op. Kl. 12 frokost, det samme som dagen før. Derefter en tur med "Tri-ken" [en slags sporvogn] til "Mona Lisa Parken". En park med skulpturer i masse-vis, en stor seværdighed og meget kønt. I Oslo igen 16.30. Derefter middag. Kogt laks og is. Afgang kl. 18.30 til Drammen, ankomst kl. 20.00. En herlig tur gennem Norges kønneste egne. Vi blev alle ind-kvarteret på Centralhotellet og spiste straks aftensmad, som nok var det bedste måltid, vi havde fået siden ankomst til Nor-ge. I seng kl. 24.00.

27. juni 1946

Oppe kl. 8. Frokost kl. 09.30 og kl. 11 var vi alle nede og træne på Drammens bane. Derefter startede vi på en tur, hvor vi fik brug for vores evner som bjergbestigere, det tog på vore kræfter, men op nåede vi. Det var noget som hed Holmenkollen, Drammens skihopbane, det var storslået at se ind over Drammen deroppe fra. Derefter gik turen til Drammens træner, Rask An-dersens fjeldhytte, hvor vi fik en lille for-friskning. Marinus og Søren A. var nede at bade. Vi startede med rutebil 18.25 og var i Drammen kl. 19, hvor vi straks spiste middag. Blomkålssuppe, helleflynder og jordbær, turens hidtil bedste middag. Så var vi en tur ude i "Parken", der var dans, musik og artistoptræden. Børge Andersen og jeg fulgtes hjem og gik i seng kl. 0.30. HL [formentlig Hardy Lauersen] kom 1.20.

28. juni 1946

Oppe kl. 8. Frokost kl. 9.30 oppe på Ås 're-restaurant på fjeldskråningen [Ås, bydel i

Fra opholdet i Drammen. Foto: Henning Pedersen. EBA 12193

Drammen]. Frokost kl. 14, første gang bøf, derefter spillede vi kort og tog et lille hvil. Efter først at have slåset med dynerne. Efter en times søvn stod vi op og gik til stadion og kampen begyndte kl. 19. Først havde et 20 mands stort orkester spillet nationalmelodierne. Det øsregnede under hele kampen, som EfB havde i sin hule hånd og uden besvær scorede 5 mål, Drammen fik ingen. Vi måtte efter kampen køre i biler til hotellet, hvor vi spiste sammen med Drammenspillerne; gule ærter, helleflynder og en slags dessert af rabarber. Derefter til diskussion med Drammenspillerne. I seng 1.30.

29. juni 1946 – med tog fra Oslo til Bergen

Oppe kl. 6.30. Solen skinnede og alt tegnede til en vidunderlig rejse. Frokost 7.30 og afgang kl. 8.30. Det blev en tur jeg aldrig glemmer. Til at begynde med så vi Fossen [Skiervefossen – en større elv - ved Voss] langsomt komme glidende fyldt med tømmer [tømmerflådning ned ad elve] men lidt efter lidt hører tømmerstrømmen op og fossen får mere fart for til sidst ved Finse [mindre bebyggelse ca. 60 km øst for Voss] at nå en hastighed som synes utrolig men punktet ligger også ca. 1350 meter over havet. I nærheden af Finse begynder den evige sne, og i selve byen, hvor toget

holdt, var vi alle ude at kaste med sne. Turen var rig på landskaber, som skiftede karakter, snart kørte vi gennem tunneller, den længste 8 km, snart højt oppe på fjeldsiden hvorfra vi havde den vidunderligste udsigt ned til sæterne, enkelte gange var vi over den evige sne ca. 1450 m. Luften heroppe var kølig men solens stråler varmede til gengæld så meget mere på grund af den tynde luft. [Her springer dagbogen tilbage til togturens start fra Oslo mod nordvest til Hønefoss]. Det var en meget lang og trættende rejse, der mindede en del om en prærietogs rejse, vi måtte først i Hønefoss senere i Ål af for at få noget at spise, og det gjaldt alle togets passagerer. I Ål kom der telegram fra Bergen om, at vi på grund af landskampen [Bergen 28. juni mod Finland med sejr på 12-0 til Norge] ikke kunne få logi, men skulle stige af henholdsvis i Voss og Bulken, 16 mand hvert sted, det var lidt af en skuffelse for os, men stadernes skønhed fik os snart til at glemme det. Kl. 20.00 nåede vi Voss, hvor en del stod af, medens 9 andre samt jeg fortsatte i bil til Bulken [mod Bergen] og jeg tror vi kom det bedste sted. Bulken skuffede os i begyndelsen, der lå nogle spredte huse med et hotel men da vi først var kommet i ro på hotel "Liland" gik det først op for os hvor skøn en natur og udsigt der var omkring hotellet. Lige over for hotellet rejste fjeldet sig lodret op i en højde af 700-800 m, hvilket fik det til at se storslået ud. Til den anden side havde vi den evige sne og foran hotellet en sø. Kl. 22.00 spiste vi og fik den næste overraskelse, det var nemlig kost som derhjemme omtrent: Banke- og hakkebøf, smørrebrød m/skinke, røget laks, 3 slags ost og masse salater og andre gode ting. Efter middag dansedes der lidt, der var nemlig en del danske på hotellet, der spilledes bordtennis og derefter gik vi ind i pejsestuen, hvor værten havde lagt en knude i pejsen, og her gik samtalen hyggeligt afbrudt af H. Larsen og Werborg, som blev lidt paffe, da de hørte, hvad vi havde spist, de havde nemlig fået fisk. Marinus og jeg var ude at ro en tur, og dermed var den længste etape hidtil på turen afsluttet. Vi gik til ro kl. 24.00.

Fra togrejsen mellem Oslo og Bergen, hvor man gjorde stop i Finse og var en tur i den evige sne. Det er altså juni-måned. Foto: Henning Pedersen, EBA 129179

30. juni 1946

Oppe kl. 8. Solskin og regnvejr. 08.30 Morgenmad. Røget laks, spr. oksebryst, rullepølse, kødpølse, ost, rabarberkompot, kiks og meget andet. Kl. 10 tog vi til Voss, hvor-

fra vi kørte i biler til Stalheim, som hører til de skønneste steder i Norge med et hotel som anses for det dyreste og fineste i hele Norge. Kl. 15 var vi tilbage i Voss. Middag: Stegt torsk og budding. Derefter kørte vi i bil til Bulken i øsende regn. Aftensmad: Smørrebrød og gullasch. Om aftenen var vi ude at ro og spillede et slag kort, hvorefter vi gik til ro kl. 24.00.

1. juli 1946.

Oppe kl. 7.30 morgenmad kl. 8. Derefter skulle vi have været en tur op til den evige sne, men regnen forhindrede det, så vi måtte nøjes med bordtennis og kortspil. Middag kl. 14. Tomatsuppe og stegt torsk, derefter kaffe i pejsestuen, hvor vi fik oplyst, at de på hotellet den foregående dag havde fået oksesteg til middag. Resten af dagen spillede vi kort og bordtennis, da det øsregnede. I seng 23.30.

2. juli 1946 – med båd til Stavanger

Oppe kl. 7. Morgenmad som sædvanlig.

Sandsynligvis fra udflugten til Stalheim, som Henning Pedersen i dagbogen beskriver som blandt de skønneste steder i Norge. Foto: Henning Pedersen, EBA 129172

Det er desværre ikke alle billederne, der er beskrevet i albummet. Men her må det være fra sejlturen til Stavanger. Foto: Henning Pedersen, EBA 129185

Afgang fra hotellet efter at være blevet fotograferet af værten og afgang fra Bulken kl. 8.18 [med tog]. Ankomst Bergen kl. 11.20. Middag kl. 12 og derefter en tur på Fløyen [eller Fløyfjellet 399 meter højt] med bjergbanen som stiger 320 m næsten lodret op. Middag kl. 16: Gule ærter, kød og en god dessert. Kl. 18 i biler til stadion, hvor vi i øsende og styrtende og regn spillede 2-2 efter at have ført 1-0 og været bagud 1-2. Fra stadion direkte til båden som afgik kl. 23 [båden til Stavanger].

3. juli 1946, nat [skrevet om natten - derfor i nutid]

Vi fik 3 stk. smørrebrød hver og derefter er de fleste af os faldet til ro. Båden gysner lidt men vi klarer den alle. Kl. 2.30 da dette skrives, jeg går nu op på dækket, hvor en 5-6 af os sang hele EfB's sangbog igennem. Forsøgte derefter at falde til men kunne ikke sove. Morgenkaffe kl. 8. Båden gysede godt ved 5-tiden.

3. juli 1946, dag

Ankomst til Stavanger kl. 10.30, hvorefter vi begav os til "Victoria" hotel for at indlogere os. Vi spiste frokost kl. 11, god mad, rejer og deslige. Derefter havde vi fri til kl. 14. I denne tid var vi hos barber og et tobaksfirma uddelte cigaretter. Kl. 14 var vi kommunens gæster med en lunch på "Victoria" hotellet. 1 stk. med rejer, dernæst alt den kyllingesteg vi ville have. Under middagen var der flere taler af byens ordfører og andre repræsentanter fra Stavanger samt Svend Aage Werborg [EfB's formand]. Efter middag fik vi logi anvist. Hardy, Walther, Børge og jeg boede Haaken Jarls Gade 21. Aftensmad kl. 18 og blev derefter kørt i biler til stadion, hvor vi overværede en kamp mellem Bergens og Stavangers politi som endte 6-0 til Stavanger, hvilket for en stor del skyldtes den norske landsholdsspiller Reider Kvammen [kampe for Norge 1933-1945]. Efter kampen en tur i Stavanger forlystelsespark. Walther og jeg hjemme og i seng kl. 24.

Der poseres til ære for fotografen på Catalinaen, der fløj deltagerne til Oslo. Foto: Henning Pedersen, EBA 129182

4. juli 1946

Oppe kl. 6.30. Morgenmad kl. 8.30, derefter på sejltur med båden Havørnen og vi måtte opgive turen til Lysefjord. Under sejlturen blev vi trakteret med brus og kaker [sodavand og kager]. I stedet for (Lysefjord) til Sola Flyvepladsen, 1 mil fra Stavanger [ca. 7,5 km]. Den var anlagt af tyskerne og var meget stor. Startbanen 120 m bred og 2 km lang. Kl. 14 middag. Kød og smørrebrød. Sov derefter en time, hvorefter vi begav os i bil til stadion, hvor vi i øsende regn vandt 4-1 efter en svag indsats. Derefter smørrebrød og hjem i seng 01.30.

5. juli 1946 – med bombefly til Oslo

Oppe kl. 3.30. Afgang til Sola Flyveplads, hvor vi efter at have skrevet under på, at vi fløj på egen risiko, gik om bord i en hurtiggående motorbåd, som snart nåede sit mål, en stor Canadisk Catalina bombemaskine [vandflyver]. Vejrmeldingen afrundedes og først kl. 8.30 var vi klar til at starte med Larvik som mål. Kl. 9.30 var vi

over Larvik hvorover vi kredsede et par gange, men da piloten p.gr. af for høj sø ikke turde tage chancen sættes kursen mod Oslo, som vi nåede uden uheld og med en fin landing kl. 10.45. Der var en del komiske situationer skabt af de luftsyge Werborg m/frue, Hugo S., Erik Th. Orla St. og til dels Werner medens resten klarede turen med bravur. På turen var vi oppe 5000 Fd højde [ca. 1,9 km]. Jeg så i radaranlægget og andre ting som flyverne viste mig, der var 7 mands besætning. Efter landing i militærbil til Oslo, hvor vi sad kønt i det. Ingen værelser og meget andet stillede sig i vejen for os. Vi fik dog senere anvist gode værelser på Norges fineste hotel "Grand". Kl. 14.30 fik vi vort første måltid denne dag, og jeg tror nok at det er sjældent at drikke morgenkaffe ved den tid. Vi dryssede lidt rundt i byen [Oslo] og gik i seng kl. 23.00.

6. juli 1946

Oppe kl. 9. Nede at sende et telegram til Lis kl. 10.30, derefter til morgenkaffe på

På sightseeing i Oslo. Foto: Henning Pedersen, EBA 129191

"Cafe Floris". Vi var derefter nede at tage afsked med de, der skulle med ruteflyverne hjem, det var Børge, Walther, J. Peder, Orla, Asger, Jim og Werner. I biografen kl. 12, middag kl. 14. Blomkålssuppe, bankerbøf af hvalkød. Hjemme at spille kort og so-

ve. Aftensmad kl. 18. – 3 stk. belagt franskbrød, et stykke lagkage og 1 øl. Om aftenen var vi på "Skansen", et kendt sted i Oslo uden dans, senere i "Regnbuen" som er det flotteste etablissement i Oslo. Entre 1.50, igen på "Skansen", gik til hotellet. I seng kl. 24.00.

7. juli 1946 – Afgang til København

Oppe kl. 8.30. Bad – pakning af kuffert og morgenkaffe på banegården. Kl. 12 middag, stegt helleflynder – frugtcreme, uha. Hjemme på hotellet og hvile og kl. 14. gik vi til damperen. Det gik godt igen med tolden og kl. 16 gled vi ud fra kajen hvor lederne fra Sandaker var til stede. Der gik ikke mange minutter før den første danske øl havde fundet vej til vore ganer. Vi fik en del øl, men pengene var små, da vi ikke måtte tage flere med. Middag kl. 19: Suppe og flæsketeg. Da vi ingen køjeplads havde, lå vi rundt omkring på dækket for at sove, men det blev ikke til noget for man kunne

Her er deltagerne på Oslo Fjorden. Det kunne være i forbindelse med hjemturen, hvor Henning Pedersen skriver: Der gik ikke mange minutter før den første danske øl havde fundet vej til vore ganer. Måske deltagerne ikke var tilfredse med de norske drikkevarer? Foto: Henning Pedersen, EBA 129196

risikere at få en skyld når som helst, da skibet vippede en del og mange måtte ofre. Hele holdet klarede turen fint.

8. juli 1946 – i København og til landskamp i Idrætsparken

Morgenkaffe kl. 7.30. og kl. 10.00 lå vi ved kajen i København. Så skulle vi igennem tolden og de eneste der ikke klarede den var Marinus og Hardy, de måtte af med told. Kl. 12 var vi alle kommet igennem tolden, hvorefter vi mødtes på banegården, hvor vi satte vores kufferter i garderobe. Derefter spiste vi på "Scandia", ungarsk gullasch, jordbær og 2 øl. Så en tur til "Fridhedsstøtten", 1 øl. Kl. 15.30 tog vi linje 15 til Idrætsparken, hvor vi stillede os op i køen. Kl. 16.30 var vi inde og det gik slag i slag med flotte musikere og endnu flottere norske musikere. Der var også vægtløftning. Niels Pedersen [Atletklubben Dan, København] vandt stort over en svensker. Kl. 18.55 kom de norske og danske spille-

Hjemme på dansk grund igen – og så til landskamp i Idrætsparken, hvor Danmark mødte netop Norge og vandt 2-0. Foto: Henning Pedersen, EBA 129188

re, nationalmelodierne blev spillet og kampen begyndte. Den blev ikke velspillet, langt fra, men Danmark vandt 2-0 efter et heldigt mål af "præst" [Carl Aage Præst] og straffespark ved Arne Sørensen. Der var 39.200 tilskuere. Efter kampen gik vi ind mod byen, hvor vi fik 2 stk. smørrebrød og 1 øl i "De tre hjørner" [formentligt Kafé Hjørnet, Halmtorvet]. Kl. 22 var vi på banegården, hvor der stod en lang kø ved garderoben, men vi nåede dog toiletet, som var fyldt overalt, selv i gangen.

9. juli 1946 kl. 00.00 – Med nattoget til Esbjerg

- nåede vi Korsør, hvor jeg fik lejlighed til at sove under overfarten. Jeg var dog blevet lidt dårlig tilpas og det røg ud af mig i begge ender på én gang, det var nok den gode mad, maven ikke kunne tåle. I Nyborg fik vi siddepladser, ligeledes i Fredericia og vi nåede Esbjerg kl. 7.45 godt trætte, langskæggede og søvnige. Vi tog afsked med hinanden og trods alle vanskeligheder og strabadser var vi fuldt enige om, at det havde været en vidunderlig og uforglemmelig tur.

Afstande på turen

Esbjerg – København	350 km
København – Oslo	475 km
Oslo – Drammen	050 km
Drammen – Bergen	450 km
Bergen – Stavanger	250 km
Stavanger – Oslo	500 km
Oslo – København	475 km
København – Esbjerg	350 km
I alt	2900 km

Med jernbane	1150 km
Med skib	1250 km
Med flyver	500 km

Her slutter dagbogen

Kampresultater

- 25. juni Sandaker [Oslo] – EfB [3-1]
- 28. juni Drammens BK – EfB [0-5]
- 02. juli Aarstad [Bergen] – EfB [2-2]
- 04. juli FK Vidar [Stavanger] – EfB [1-4]

EfB-delegationen

Ledere

Svend Aage Werborg [EfB's formand 1944-1952] samt fru Werborg.

Aare Pedersen [EfB's formand 1933-1939].

Spillertruppen

Børge Andersen, Søren Andersen, Curt Kyhl Christensen, Egon W. Christensen, Hans Erik Christensen [målmænd], Marinus Graversen, Hans Viggo Jensen, Jens Peder Hansen, Walther Isaksen, H. Larsen, Leo Larsen ([målmænd], Hardy Lauersen, Henning J. Pedersen, Orla Steiness, Erik Terkelsen, Hugo Sørensen. Endvidere tre personer med fornavnene Asger, Jim og Werner, der ikke fremgår på startopstillingerne, men kan være indskiftet under kampene.

Startopstillinger og målscorer

25. juni 1946 - Sandager [Oslo] – EfB [3-1]

Leo Larsen, Børge Andersen, Curt Kyhl Christensen, Hans Viggo Jensen, Egon W. Christensen, Walther Isaksen, Jens Peder Hansen, Orla Steiness [1], Erik Terkelsen, Søren Andersen, Hugo Sørensen.

28. juni 1946 - Drammen BK-EfB [0-5]

Hans Erik Christensen, Børge Andersen, Curt Kyhl Christensen, Egon W. Christensen [2], Hardy Lauersen [1], Walther Isaksen [1], Jens Peder Hansen, Orla Steiness [1], Erik Terkelsen, Søren Andersen, Hugo Sørensen.

2. juli 1946 - Aarstad [Bergen] – EfB (2-2)

Hans Erik Christensen, Børge Andersen, Curt Kyhl Christensen, Egon W. Christensen, Hardy Lauersen [1], Walther Isaksen [1], Jens Peder Hansen, Orla Steiness, Erik Terkelsen, Søren Andersen, Hugo Sørensen.

4. juli 1946 - Vidar Stavanger – EfB [1-4]

Hans Erik Christensen, Børge Andersen,

Curt Kyhl Christensen, Egon W. Christensen, Hardy Lauersen, Walther Isaksen, Jens Peder Hansen, Orla Steiness, Erik Terkelsen, Søren Andersen, Hugo Sørensen, Hans Erik Christensen. De danske målscorere er ikke oplyst.

Afslutning på turen

Turen til Norge blev efterfølgende vendt på bestyrelsesmødet 23. august. Her oplyste formand Sv. Aage Werborg, at turen havde været en enestående oplevelse for både spillere og ledere, og resultaterne var i enhver henseende tilfredsstillende. Derimod var det økonomiske arrangement beklageligvis ikke i orden fra norsk side. Under skuddet for turen beløb sig til ca. 6.000 kr. Det skyldtes bl.a. flyveturen fra Stavanger, hvor flyveren ikke kunne lande i Larvik, betød en forsinkelse på 2½ dag. Det gav klubben en ekstra udgift på 2.000 kr. De sidste 4.000 kr. skyldtes en uenighed med de norske værter. Fra norsk side ville man først dække udgifterne fra EfB, da holdet var ankommet til Norge. Fra klubbens side havde man opfattet det sådan, at alle udgifter til turen skulle dækkes, således også rejsen til og fra Norge.

En del af den historiske fortælling går på, at EfB blev inviteret til Norge, som tak for hjælpen i befrielsesmånederne. Gennemgangen af kilderne tyder dog mere på, at der var tale om en henvendelse fra EfB til Norge, hvorefter et samarbejde om turens forberedelse opstod. Det fremgår dog i EfB-bladet, at Stavanger ventede sig allermest af besøget på baggrund af det samarbejde, der opstod sommeren før, da fiskekutterne besøgte byen med fødevarer¹²⁾. Hvis man er mere interesseret i Norges-turen, så skrev Aare-Petersen en artikel fra turen, der kan læses i EfB-Bladet august 1946 og september 1946 (artiklen er delt i to halvdele).

Venskabsbyen Stavanger

Efter 2. Verdenskrig opstod ideen om nordiske venskabsbyer, der blev fostret af Foreningen Norden. Den første venskabsforbindelse nåede at blive etableret inden 2. Verdenskrig, da Thisted og Uddevalla blev

Borgmester Laurits Høyer-Nielsen med Stavangers våbenskjold, der netop er blevet overrakt af ordfører Magnus Karlson.
Foto: Paul Bølling, 1947. EBA 33750

Det norske skolekorps fra Våland ved Stavanger besøger Esbjerg, hvor de giver en lille koncert foran rådhuset. Foto: 1972, EBA 98645

De finske træhuse ved Baggesens Alle. Husene til højre ligger ved Stavangervej. Foto: ca. 1950. EBA 48676

venskabsbyer i 1939. Stavanger-hjælpen og EfBs Norges-tur var med til at danne grobund for det tætte venskab mellem Esbjerg og Stavanger. Det var således oplagt, at de to byer blev venskabsbyer, hvilket blev officielt i juli 1947, da en delegation fra Stavanger besøgte Esbjerg, hvor de overrakte Stavangers byvåben i udskåret egetræ til ophængning i byrådssalen¹³⁾.

Foreningen Norden havde dog andre planer med Stavanger og mente, at Stavanger og Randers skulle være venskabsbyer. Det var nordmændene dog ikke interesserede i. Da Stavanger Statsskole samme måned besøgte Esbjerg, udtalte den norske lektor Fauske, at der var kriminelt at tale om andet end Esbjerg og Stavanger som venskabsbyer. Og han kunne garantere, at alle andre i Stavanger havde samme opfattelse. Den ville simpelthen stå på klø, hvis man i Stavanger vovede at fremsætte sådan et forslag¹⁴⁾. Det endte med, at Randers fik Ålesund som norsk venskabsby, og Stavanger fik Esbjerg.

Forholdet til Stavanger satte sit præg på Esbjerg langt op i tiden. Utallige esbjergensiske børn var på skolebesøg i byen eller var værter for børn fra Stavanger, da de

besøgte Esbjerg. Stavanger fik endda en vej opkaldt efter sig, da byrådet i marts 1948 navngav kvarteret omkranset af Baggesens Alle, Gammelby Strandvej, Ribegade og Grønvangsvej fik navne efter Esbjergs nordiske venskabsbyer. Det var her, man fik bygget de såkaldte finnehuse, der var finske træhuse¹⁵⁾.

I begyndelsen var venskabssamarbejdet i særdeleshed et nordisk samarbejde, hvilket understreges af, at det var Foreningen Norden, der stod for udpegelsen af venskabsbyer. Her var Esbjergs forhold til Harwich dog en undtagelse. Det nordiske samarbejde døde langsomt ud med Europabevægelsen, der særligt havde bevågenhed i Danmark, mens de øvrige nordiske lande var mere tilbageholdende. Endelig tog kommunalreformen i 2007 endeligt livet af en række venskabsby-samarbejder. Ribe Kommune havde f.eks. flere venskabsbyer, men de er kun tilbage som private foreninger. Fra 1975 blev der dog foretaget en nordisk idrætsudvikling, hvor de fire byer Esbjerg, Stavanger, Eskilstuna og Jyväskylä skiftedes til at være værter for idrætsudøvere. Esbjerg trak sig dog ud af samarbejdet i 2019.

Passagerfly fra Danish Air Transport (DAT) letter fra Esbjerg Lufthavn med kurs mod Stavanger i Norge.
Foto: Torben Meyer. Q25291-041-155

Forholdet mellem Esbjerg og Stavanger ebbede også ud i 1970'erne, men vendte tilbage i 1990'erne, da Stavanger blev centrum for den norske olieudvinding i Nordsøen. Efterfølgende opstod et samarbejde mellem de to byer omkring olieindustrien, hvor også den skotske by Aberdeen var

med. I 1996 oprettede Danish Air Transport en direkte flyrute mellem Esbjerg og Stavanger, der stadig er aktiv her i slutningen af 2024. En billet med afgang onsdag den 18. december koster 1.542,15 kr. og varer 1 time og 20 minutter, men så skal man naturligvis også købe en billet til returen.

Noter

- 1 Dagbladet Vestjyden 17-05-1945
- 2 Dagbladet Vestjyden 23-05-1945 og 24-05-1945
- 3 Dagbladet Vestjyden 26-05-1945
- 4 Dagbladet Vestjyden 01-06-1945
- 5 Dagbladet Vestjyden 06-06-1945 og 08-06-1945
- 6 Dagbladet Vestjyden 08-06-1945
- 7 Dagbladet Vestjyden 11-06-1945
- 8 Dagbladet Vestjyden 12-06-1945
- 9 EfBs forhandlingsprotokol 1944-1949, 6. december 1945

- 10 EfBs forhandlingsprotokol 1944-1949, 24. april 1946
- 11 EfB-Bladet, nr. 6 juni 1946
- 12 EfB-Bladet nr. 6, juni 1946
- 13 Dagbladet Vestjyden 14-07-1947
- 14 Ribe Stifts-Tidende 03-07-1947
- 15 Esbjerg Byråds forhandlingsprotokol 08.03.1948, jnr. .071.5.
- 15 Esbjerg Byråds forhandlingsprotokol 08.03.1948, jnr. .071.5.

Det begyndte i Esbjerg og førte mig vidt omkring

Af Eva Skærbæk

Som vel de fleste erfarer, bliver man med alderen optaget af at se tilbage. Når der ikke er så meget tilbage af livet, og tiden til lader det, træder eftertanken ind. Ifølge den norske psykolog Mary Theodophilakis er det dog noget, vi gør hele livet. Hele tiden fra nye steder og positioner, som forandrer, hvad vi ser. Når vi selv får børn, får vi en anden forståelse af vores egne forældre.

I 2015 blev jeg 70 år og dermed pensioneret som professor i psykosocialt arbejde med særligt henblik på etik. Den lange titel skyldes, at det var en fast professorstilling (»en chair« som det hedder på engelsk), dvs. knyttet til en bestemt uddannelse eller fagområde. Det var i Norge, hvor jeg boede og arbejdede i 22 år. Nu er

jeg flyttet til Danmark, titlen er dr.theol. professor emerita, og jeg har fortsat enkelte opgaver, hvor min kompetence kan gøre nytte.

At jeg kom derhen, har jeg meget at takke Esbjerg for. Jeg er født og opvokset i Esbjerg og flyttede først fra byen efter studentereksamen.

Storm P.-oplevelsen

Lad mig begynde med en oplevelse. For nogle år siden havde Nivågård en stor udstilling om Storm P. Jeg, som bor tæt på Storm P.-Museet i København, indvilligede nølende i at slå følge med nogle venner. Pludselig kom jeg ind i en sal, som zoomede mig tilbage til min barndom i Esbjerg. Salen var en genopbygning af børnebiblio-

Udlån og læsesal ved Børnebiblioteket på Centralbiblioteket, Nørregade 25. På væggen i baggrunden ses Storm P.s malerier, der blev afsløret i 1933. EBA 02714-070

Regnbuen. Olie på lærred. Et af Storm P.-malerierne på Hovedbiblioteket i Esbjerg. EBA 64358-041

teket i Esbjerg. Eller rettere af væggene oven over reolerne. Der var ikke mange bøger i mit barndomshjem, så biblioteket blev – i min erindring – mit andet hjem. Bøger på alle vægge og ovenover billeder med elefanter og giraffer etc. Nu fik jeg historien. Storm P. havde vundet en konkurrence om udsmykning af det, der skulle blive børnebiblioteket i Esbjerg. Kort før billederne skulle hænges op, fik han besked fra Esbjerg Kommune. Billederne skal alligevel hænge i Voksenbiblioteket. Storm P. svarede kort tilbage: »Det kommer ikke på tale. Børn er også mennesker!«

Det svar har jeg nydt meget godt af. Væggene med Storm P.s billeder og reolerne med bøger nedenunder og så de venlige bibliotekarere betød meget for mig i min barndom og – tror jeg – for, hvordan mit liv udformede sig. Jeg havde et godt hjem, en god mor og far, og var på mange måder privilegeret, dog ikke med bøger.

Familien Skærbæk, september 1954. I sofaen fra venstre: Birthe Skærbæk, Kaj Vammen, Irma Skærbæk, Poul Skærbæk og murermester Frederik Skærbæk. Pigen, som sidder på gulvet, er Eva Skærbæk. Foto: Paul Bølling. EBA 69180-008

Opvæksten i Jyllandsgade

Da jeg var to år, flyttede vi fra Frodesgade 64 til Jyllandsgade 165, fra en etageejendom min far havde tegnet og bygget til en villa, min far havde tegnet og bygget af røde brændte mursten. Om deres særlige udseende skyldes, at det var affaldssten, eller de var udvalgt, eller der på grund af besættelsen ikke var andre at få, ved jeg ikke.

Min barndom fandt med andre ord sted i Jyllandsgade. Bogstavelig talt, for det meste foregik på gaden. Hønseringe, rundbold, langbold, legen 'at tage land', hinke paradis etc. Her lærte jeg at cykle på min første cykel, som var min seksårs fødselsdagsgave. Henne om hjørnet hos en veninde (det ord brugte man ikke dengang) lærte jeg at sy stramaj. Jeg lærte også tidligt at strikke, husker ikke af hvem, og senere gik jeg til tøj-syning hos fru Kyhn. Min far var særlig glad for, at »hænderne sad rigtigt på mig«!

Kønsforskelle – det talte vi ikke om

Mit barndomshjem i Esbjerg var et godt og kærligt hjem. På det tidspunkt var roller fordelt, så mænd arbejdede ude, og kvinder arbejdede hjemme. Min mor var ikke alene om husholdningen, men havde unge piger og rengøringshjælp, og selv hjalp jeg også til. Pengene til husførelsen kom fra far. At det ofte medførte en ubalance, gik for alvor op for mig, da jeg tilfældigvis overværede det månedlige regnskab, som min mor aflagde til min far. Jeg må have været 13-14 år. Det var en mærkelig affære, især da det gik op for mig, at min mor »snød« med tallene, og min far vidste det, og at hun vidste, at han vidste det. Det endte altid med, at min far gav min mor de penge, hun bad om, plus »nålepenge«. »Snyderiet« hang sammen med, at nålepengene ikke var nok til frisørbesøg og min mors andre personlige fornødenheder. Min far kunne spørge med, at min mor brugte alle pengene, ja han kunne finde på at vende bukselommen ud og vise, at han kun havde fem kr. tilbage til sig selv. Hvad min mor tænkte, ved jeg ikke, men jeg syntes ikke, det var morsomt.

Denne asymmetri gjorde mig klar over, hvor vigtigt det var at tjene sine egne penge. Det er vel også det, der senere gav mig modet til at ignorere min fars to skriftlige opfordringer om at stoppe på mit studium. Den første kom kort efter, jeg blev gift i 1968 og den anden, da jeg fik min søn i 1970, altså et år før jeg var færdig som teolog i 1971.

Men tilbage til barndomstiden. Jeg legede mest med drenge, og husker, at det føltes som et nederlag, da jeg måtte slutte med det og i stedet begynde at lege med dukker med de andre piger. Det har vel været, da mine forældre syntes, at jeg var for stor til at lege med drenge. Min mor sagde noget om, at jeg ikke måtte komme på langs med en dreng – jeg anede ikke, hvad hun mente! Min menstruation kom således helt bag på mig, da jeg som 15-årig var på cykeltur med en veninde langt hjemmefra. Sådan noget talte man ikke om i mit hjem. Heller ikke om skole og lektier.

Jens Smærup Sørensen fortæller i en artikel i Kristelig Dagblad fredag den 13. juli 2018, at han blev flyttet til Nibe fra »bette klassen« i Staun i Nord Himmerland, da en repræsentant fra undervisningsministeriet til sin overraskelse opdagede at han både kunne regne og stave. I hans første skole boede læreren og hans kone i den ene ende og i den anden ende var skolens eneste klasselokale.

Smærup Sørensen og jeg er omtrent jævnaldrende, og jeg har haft en helt anden skoletid. Esbjerg var på forkant både pædagogisk og bygningsmæssigt. Jeg gik på Boldesager Skole, først i børnehaveklasse, hvilket var en undtagelse dengang, og senere i 1.-5. klasse. Til skolen hørte et udendørs svømmebassin, som jeg brugte flittigt, sad og klaprede tænder hver lørdag-søndag, mens jeg tog svømmeprøver og til sidst den lille livredder.

Alligevel var der, som hos Smærup Sørensen, en udvælgelse. Vi var to, der blev flyttet til Esbjerg Statsskole, først i mellem skolen og derefter gymnasiet. Jeg kom på klassisk sproglig linje. Ikke mange byer havde den linje. Vi var ti elever, der dog var

sammen med de nysproglige i fællesfagene. Vi havde stort set gode lærere, min græsklærer var den lærer, vi alle var særlig glade for. Han lignede Sokrates, skønt han vel kun var 35-40 år. Hvordan det gik til, ved jeg ikke, men jeg fik lov til at passe hans og hans kones børn, når de en sjælden gang skulle ud. Og så snart de to piger var lagt i seng, kom det herlige. Væggene var tapetseret med bøger fra gulv til loft. For mig var det et paradys at tage bøger ud, læse og forsigtigt sætte dem tilbage igen, så det ikke kunne ses.

Hvad så efter gymnasiet?

Lige før afslutningen af 3.g fortalte Sparre Pedersen, som græsklæreren hed, at nu havde vi lært meget om græsk kultur og filosofi, men ikke lært noget om den hebraiske kultur. Og fortsatte med at sige: »Det er de to kulturer, der tilsammen bliver til vores vestlige kultur«.

Eva Skærbæk som student, juni 1964. Foto: Peter Nissen.
EBA 125668-042

Først langt senere opdagede jeg, at han var søn af en præst. Jeg gik straks på biblioteket og fik fat i Hal Kochs bog Kristendommens oprindelse fra 1963 og fortalte kort efter min far, at jeg ville læse teologi på Aarhus Universitet. Aarhus alene fordi jeg vidste, at København ville far ikke give lov til. Senere viste det sig, at universitetet i Aarhus var nyt og havde mange kendte professorer: Sløk, Løgstrup, Lindhardt etc. Min far, som vel at mærke som otteårig blev sendt hjemmefra fra april til oktober for at vogte får, var indforstået med, at også piger skulle have en uddannelse – en sikring hvis de ikke blev gift eller blev enker: Skilt hørte ikke til i hans verden. Men uddannelsen skulle være kort, sekretær, skolelærer, eller lignende, og helst skulle jeg bo hjemme under uddannelsen.

Nu var jeg den sidste af tre børn og fik lov. Da min far tøvede, foreslog jeg, at vi betragtede det første år på Universitetet som et år på husholdningsskole; hvis ikke det gik, lovede jeg at komme hjem og begynde på seminariet. Det var så en aftale.

Vi var få kvinder på teologi-studiet i Aarhus. Langt de fleste studerende var mænd, som var vokset op i præstegårde, på højskoler eller havde akademisk uddannede forældre. Min klassisk-sproglige gymnasieuddannelse med latin og græsk gjorde, at jeg kunne koncentrere mig om de andre fag, herunder hebraisk, som virkelig var meget svært. Og dermed klarede jeg forprøven på tre semestre.

Dengang var det småt med rådgivning og vejledning. Efter forprøven fik vi besked om, at vi havde ca. fem år til at forberede os på eksamen, og så måtte vi selv finde ud af, hvad det krævede af læsning, seminarier, opgaver etc. Det var en stor udfordring, især nok for os der ikke var født ind i den akademiske verden. Først senere kunne jeg se hvor meget, jeg havde lært at selv at finde vej.

Årene gik, og jeg kom ikke hjem, men blev cand.theol. i december 1971. Undervejs var jeg blevet gift og havde fået en søn.

1964 var før ungdomsoprøret, men alligel anslog studenterne fra Esbjerg Statsskole i deres sidste skoledags optog, at ændringer var undervejs. »Af mangel på åndelig føde, den rette skoleånd døde« stod der på skiltet forrest i processionen. EBA 57744-050

Til socialt arbejde og en stilling som residerende kapellan

I efteråret 1971 kort før den afsluttende eksamen begyndte jeg at se mig om efter arbejde. Og søgte en stilling inden for det offentlige, en som skulle lede arbejdet med at gøre indsatsen bedre for de familier, som var samspilsramte, som det hed dengang. Familier med mange forskellige behov for hjælp havde en trafik ind og ud af hjemmet af mange forskellige fagpersoner, som ofte ikke kendte til hinandens arbejde. Det er desværre fortsat sådan. Tal om overmod fra min side.

Jeg blev kontaktet af en bøs herre, en kontorchef, som sagde, at »han kunne fodre grise med socialrådgivere, det han manglede, var en præst«. Men sagen var jo, at jeg ikke havde læst teologi for at blive præst. Samtalen sluttede med, at jeg indvilligede i, at han kunne vende tilbage, hvis han, dvs. menighedsrådet som han var formand for, overhovedet ikke kunne få en præst. Det gjorde han, og jeg søgte

som lovet stillingen ud fra en idé om, at hvis der var brug for mig eller rettere den uddannelse jeg havde fået, så måtte jeg stille op. Jeg var eneste ansøger, så det blev mig. Midt under den eksamen i pastoralteologi, der netop det år var omgjort fra et halvt år i København til en måneds kursus i Aarhus om liturgi, salmer, stemmeprøve etc. blev jeg kaldt ud og fik beskeden, at den sognepræst, som skulle støtte og oplære mig igennem den første tid, var indlagt efter et alvorlig hjerteslag. Så nu var jeg residerende kapellan for et sogn med 10.000 indbyggere, et kvart statshospital og 150 konfirmander.

Derefter gik det hele hurtigt, der blev afholdt indsættelsesgudstjeneste, og mandag morgen ringede bedemanden: »Hvordan har De tænkt dem at lave Deres begravelser?« Jeg svarede med lige så formel en stemme, som han anvendte, at jeg sad i et møde og ville ringe tilbage til ham senere. Og jeg ilede med at ringe til domprovst Bøgh i Århus, som jeg også havde

kontakten, før jeg sendte ansøgningen. Han havde opfordret mig til at søge stillingen, fordi der var masser af socialt arbejde i en præstestilling, så jeg ville få nok at gøre inden for det område, der interesserede mig mest. Han gav et kort og klart svar om det enkle ritual for begravelser, hvorefter jeg ringede tilbage til bedemanden med besked om, hvordan mine begravelser ville forløbe.

Tradition mod fornyelse

Det viste sig at være godt, at jeg selv måtte finde vej. Da sognepræsten kom tilbage efter et halvt år, var han mildt sagt ikke særlig velvillig. Hans tidligere kapellan var mand, klog og alt det, jeg ikke var, hvilket han lod mig vide på forskellig vis. Måske var han bare irriteret over, at jeg havde klaret det, mens han var væk. Ingen havde klaget, ja kirkekoret spurgte, hvor længe jeg ville blive ved med at komme med nye taler til begravelserne. Jeg svarede forundret, at det jo hver gang var et nyt menneske – men koret var vant til på skift at høre tre forskellige udgaver og vædde om hvilken en, det blev den dag. Da jeg blev gravid, blev det ikke modtaget godt. Der var 11 ugers orlov dengang, og jeg begyndte 14. dage efter fødslen, fordi jeg havde tre søndage med konfirmationer, og konfirmanderne ville jeg ikke svinge. Præstekjolen skjuler så meget, at en del forældre gav udtryk for taknemlighed over, at jeg selv afholdt konfirmationerne, selv om jeg var højgravid!

Nyt embede og første kvindelige præst i et provsti

På trods af stor støtte fra menighedsrådet valgte jeg efter et par år at søge stillingen som sognepræst ved Saxild og Nølev kirker, 20 km syd for Aarhus, hvor min mand arbejdede på universitetet.

Jeg fik stillingen og blev dermed den første kvindelige præst i det provsti. Det blev ni gode år, som desværre endte med skilsmisse. Det var i 1972 kort efter, jeg var indsat som præst i Vejlbj, at blev jeg interviewet til Politiken. På det tidspunkt var vi ikke mange kvindelige præster. Jeg blev

stærkt advaret om at lade mig interviewe, og hvis jeg gjorde det, skulle jeg betinge mig at læse artiklen, før den blev trykt. Helga Jensen, en kollega i Aalborg havde fået så mange dårlige læserbreve, at hun havde fået et sammenbrud. Artiklen var sober, men overskriften lød: »En diskussion for gamle mænd!« Uha, det havde jeg ikke sagt. Men det viste sig, at overskriften havde end ikke journalisten ansvar for.

Trods overskriften fik jeg kun et brev, fra en ældre vagtmester i København. Seks håndskrevne sider hvor han udtrykte sin glæde over kvindelige præster og bad mig sørge for, at Paulus kom ud af biblen!

Som nævnt ovenfor var det ikke let i mit første embede i forhold til sognepræsten. Til gengæld var der opbakning så mange andre steder fra. Således også i Saxild og Nølev sogne. Jeg var den første kvindelige præst i det provsti, men det var tydeligt, at jeg var meget velkommen. Blandt kolleger, menighedsråd, provst og biskop og sognebørn. Menighedsrådsformanden i Nølev, som jeg fortsat har kontakt med, sagde for nyligt, at det var en revolution, da jeg kom.

Årene i Saxild og Nølev blev gode og meget arbejdsomme år. Udover byggerier og restaureringer fik jeg oprettet en foredragsforening, der skulle bygge bro i en meget bitter og splittende skolestrid. Det lykkedes, og foredragsforeningen lever i dag fyrré år efter i bedste velgående. Poul Berg, valgmenighedspræst i Vrå, bad mig overtage hans hverv med at skrive Breve i Landsbladet, en ugeavis der gik ud til alle landmænd i Danmark. I 1977 blev jeg bedt holde Nytårsnatgudstjeneste i TV. Begge dele førte til en omfattende foredragsvirksomhed, især i Jylland. Senere skrev jeg undervisningsmateriale til LOK, Landbrugets Oplysnings- og Konferencetjeneste. Det bragte mig senere en plads i Landbrugets Kulturfonds bestyrelse.

I de år var skilsmisseprocenten for kvindelige præster 70-80 %, dvs. markant højere end gennemsnittet. Det kan jo skyldes, at kvindelige teologer som sådan er forfærdelige. En mere solid begrundelse er nok, at det er vanskeligt at bo i sin kones embedsbolig, hvor telefonen ringer, og al-

le vil stilles videre til konen! Der er selvfølgelig også mange andre ting på færde, når to mennesker vælger at gå fra hinanden, og det tog mange år, før jeg begyndte at forlige mig ikke så meget med at være skilt som med ordet »skilt«.

Spørgsmålet om køn

Trods uligheden i køn på studiet og trods erfaringerne med den første stilling som præst var det først mødet med seks-syv kvindelige teologer i 1992, som gav mig indblik i kønsforskellens betydning. Jeg havde holdt en forelæsning om det at prædike for såvel de mandlige som kvindelige teologer på Pastorseminariet i København, altså den korte uddannelse efter beståelsen af den akademiske teologiske embedseksamen, som man skulle igennem for at kunne søge et præsteembede.

Kvinderne kom efter forelæsningen og spurgte, om jeg ikke ville holde en forelæsning om det at være kvindelig præst. De havde kun haft mandlige lærere på pastorseminariet, og de sagde bare, at der ikke var grund til bekymring. Der var ikke længere nogen forskel mellem mandlige og kvindelige præster. Jeg svarede, at det emne kunne jeg ikke forelæse om; jeg havde været præst og ikke kvindelig præst. Da de insisterede, inviterede jeg dem hjem til en samtale, og via deres mange spørgsmål blev jeg klar over at jeg havde været

kvindelig præst. Og derfor kunne jeg alligevel via mine erfaringer hjælpe dem videre.

Næste stop fængselspræst

Midt i denne vanskelige periode ringede Mary Holm Larsen til mig og fortalte, at nu havde hun fået en anden stilling, og dermed blev hendes stilling som fængselspræst i Horserød ledig. »MEN det er vel ikke noget for dig???« At være fængselspræst kan jeg tale længe om, og det er ikke hensigten her. Det blev syv gode år. En anden måde at være præst på og med faste tider, der gjorde det enklere at være alene med to børn. I 1987 blev jeg som den anden kvinde (den første var Bodil Koch) udvalgt til at rejse til Argentina i syv uger for at holde gudstjenester og foredrag i de dansk-argentinske klubber og kirker. En utrolig oplevelse.

Nordens Folkelige Akademi

Da jeg fik mulighed for at blive dansk lektor ved Nordens folkelige akademi i Göteborg, søgte jeg og fik fire års orlov. Interessen for det nordiske havde også med Esbjerg at gøre. Det var vores lærer i dansk på Esbjerg Statsskole Erik Madsen, der var ivrig nordist og indpiskede os kundskab til både svensk og norsk sprog og litteratur. Det blev en stor hjælp for mig, både i Sverige og senere i Norge.

Erik H. Madsen (t.h.) var lektor på Esbjerg Statsskole i mange år og derudover også engageret i Esbjergs kulturliv. I 1988 var han forfatter til det første af Esbjergs store Havnespil, som han her diskuterer sammen med lærer Kaj Tagmose t.v., der var spillets instruktør. EBA 91115-070

Nordens folkelige Akademi var en lidet kendt gren af Grundtvigs højskoleidé. Akademiet skulle være et sted, hvor forskere fra Norden mødtes i den hensigt at berette om deres fag og forskning på en forståelig måde til en kollega fra et helt andet fagområde. Alt sammen med det formål at få forståelse for at indrette et samfund, hvor der var plads til og respekt for de mange forskellige kompetencer, et samfund behøver.

Akademiet skulle ligge i Gøteborg, som Grundtvig betragtede som den mest frie by i Norden. Det blev først oprettet mange år efter Grundtvigs død, og det blev meget mindre end tænkt af Grundtvig. Han forestillede sig ca. 100 deltagere. Nu blev det korte kurser med 10-20 deltagere, og en lærer fra hvert af de fire nordiske lande, som på skift havde rektorstillingen i fire år. Mens det var forskere og universitetsansatte, Grundtvig tænkte på, blev det højskolelærere, AOF, FOF og lignende, der skulle hente inspiration til at fortsætte deres virke med at uddanne voksne mennesker fra mange forskellige fag og familier.

Det blev spændende og lærerige år. Ikke mindst lærte jeg, at vi allerede dengang på mange områder kendte USA bedre end vores nordiske nabolande. Hvert kursus skulle for at blive oprettet have forelæsere fra tre af de fire lande. På et kursus havde jeg fået en verdensberømt finsk balletdanser og en fremragende norsk forsker til at komme, men på trods af deres berømted i udlandet var de ukendte i de nordiske nabolande og dermed for dem, der skulle søge kurset. Det og andre kurser måtte aflyses på grund af dette. En anden grund var, at de danske højskoler i de år var meget pressede og derfor selv var begyndt med korte kurser. Højskolelærerne havde derfor sjældent mulighed for at tage af sted. Når kurserne blev fyldt, var det en fantastisk oplevelse. Nordisk fællesskab trods store forskelle. Institutionen blev nedlagt af Nordisk Ministerråd i 2004.

Fængselspræst igen, og så til Norge og professorgrad

Efter tre år rejste jeg tilbage til min stilling som fængselspræst, som jeg havde haft orlov fra. Og i 1993 blev jeg ansat som lektor på Høgskolen i Frederikstad, Norge. Samme år fik en norsk filosof tildelt 40 millioner af den norske stat til at opgradere forståelsen af etik. På en kollegas opfordring indsendte jeg en kort ansøgning og blev optaget. Måske fordi jeg havde haft K. E. Løgstrup som lærer på Aarhus Universitet. Løgstrup var kendt i Norge, især på grund af Kari Martinsen, en norsk sygeplejer der var meget optaget af Løgstrups etik og dens relevans for sygeplejen.

I 1993, kort efter mødet med de kvindelige teologer, flyttede jeg så til Norge for at komme i gang med det 1-årige kvalifikations-år på Etik-programmet i Norge. På dette hårde år med obligatoriske seminarer og mange indleveringer af essays oplevede jeg så følgende. En amerikansk forfatter holdt et foredrag for os stipendiater om sin bog, og efterfølgende var der spørgsmål. Forfatteren plæderede for, at vejen til et demokrati er at genskabe det gamle græske samfund. Jeg stillede så et spørgsmål om kvinders andel i dette nye samfund. I det gamle græske samfund havde kvinderne jo ikke stemmeret og deltog ikke i det politiske liv. Mit spørgsmål kom, fordi forfatteren ikke nævnte kvinder med et ord i bogen udover at takke sin kone i forordet for at have læst korrektur. Den norske filosof, der ledede seminaret, lod ikke forfatteren svare, men svarede selv: »If we could forget the women just for a moment!«. Så jeg fik ikke andet svar, end kvinderne kun er besværlige og fylder for meget. Da vi var omkring 200 mennesker i salen, blev jeg mundlam og satte mig ned. Beskæmmet og vred. Den oplevelse havde dog ikke noget at gøre med kvindelige præster, men med kvinder at gøre. De skal helst ikke markere sig.

Jeg kan takke Poul Berg for at have promoveret mig, og at jeg kom videre i Norge, kan jeg også takke to mænd for. Efter at have bestået med de nødvendige karakterer blev jeg tilbudt vejledning på Teologisk

Fakultet i Oslo, og det lykkedes kun, fordi Kjetil Hafstad, professor på teologisk fakultet i Oslo, mødte op på mit arbejdssted og plæderede min sag. Og mødte forståelse hos en mandlig rektor.

Kvalifikations-året med kurser og karakterbedømte essays betød, at jeg ikke behøvede at gå på andre forskerkurser. Det gjorde jeg nu alligevel, men det var kurser, jeg selv valgte, og de kom til at betyde utrolig meget for min afhandlings tema. At jeg overhovedet gik i gang med så stort et projekt som en afhandling var, at jeg ville undersøge, i hvad og hvordan elever i social- og omsorgsuddannelserne skal undervises i etik, så denne etik kommer ud i deres hænder, stemme, krop etc. Selv uddannet i Aristoteles, Kant mm. var jeg skeptisk til at kendskab til disse filosoffer ville hjælpe studenterne til at håndtere den asymmetriske situation, der altid vil være mellem hjælpere og dem, der skal modtage hjælpen. Hvordan oversætte/overføre den teoretiske etik til hænderne, stemmen etc., så begge parter bliver varetaget?

På et af disse selvvalgte forskerkurser på Trondheim Universitet i efteråret 1995 fandt jeg i den akademiske boghandel en artikel af den australske filosof Elizabeth Grosz, og senere samme år læste jeg den norske sociolog Karin Widerbergs bog: Kunnskapens køn. Begge bøger er fra 1993 og handler om det samme på forskellig vis, nemlig forskellen som køn og krop gør for os mennesker i vores relationer, privat og på arbejdspladsen. Uden at vi er opmærksomme på det eller bevidste om det.

I 1996 fik jeg bevilget et semester på Utrecht Universitet i Holland, hvor Rosi Braidotti var professor og underviser. Hun var ikke min vejleder, men kom til at betyde meget for mig, da hun var og er optaget af, at kønsforskellen ikke alene er socialt konstrueret, men også biologisk betinget.

Min afhandling kom til at hedde: Who Cares, Ethical Interaction and Sexual Difference.

Kort fortalt handler den om at forskellen mellem kønnene dybest set bunder i, at normen for kundskab er sat af den mand-

lige udgave af mennesket. Som igen kommer til at skabe forskel og asymmetri mellem mennesker. Det er derfor nødvendigt at undervise i en etik, der har fokus på, at mennesket kommer i flere udgaver, at vi med andre ord alle har en krop med et køn. En forskel der er brug for og mange fordele ved, men den må bevidstgøres.

I efteråret 2000 indsendte jeg min afhandling til bedømmelse og deltog kort efter i Athena I's afsluttende konference i Bologna. I 2000 blev min doktorgrad godkendt på Oslo Universitet, og i 2001 forsvarede jeg den over to dage. En dag med to forelæsninger, og en dag med forsvar, og til sidst en stor fest med megen glæde.

I 2010 blev jeg endelig professor. I »psykosocialt arbejde med særligt henblik på etik« ved den masteruddannelse, som jeg havde haft hovedansvaret for at udvikle. Og nu så mange år efter kan jeg se, at jeg langt om længe var kommet tilbage til det psyko-sociale område, jeg gerne ville være i.

Efter afhandlingens godkendelse og forsvar deltog jeg i Athena II (2003-2006) og Athena III (2006-2009), alle ledet af Rosi Braidotti. Vi var i alt 110 personer der repræsenterede lige så mange institutioner fra Øst og Vest Europa.

På min arbejdsplads arrangerede jeg i årene 2005 -2014 i alt 31 seminarer for kvindelige kolleger med titlen: Kjønn og konstruksjon. Efterhånden som flere begyndte at forske, oprettede og ledte jeg Kvinnforsk, et seminar beregnet på at støtte kvinder på vej mod doktorafhandling, Undervejs blev jeg indvalgt i KiF-komiteen 2007-2010, 2010-2013, en komité der har til opgave at få flere kvindelige professorer i Norge, og i 2010 fik jeg tildelt Frederikstads Ligestillingspris.

Esbjergs betydning

Så mine refleksioner ender med, at også denne retning havde sin begyndelse i Esbjerg. I et hjem med kærlige forældre, der trods den økonomiske ubalance mellem dem på hver sin måde gav mig kræfter og mod til at nå mit mål: At kunne forsørge mig selv.

Et led i kæden

Af Karen Baungaard

Skoleinspektør, lokalpolitiker i amtsråd, regionsråd og byråd 1981 til 2013.

Jeg voksede op på slægtsgården fra 1700-tallet, St. Baungaard i Hover ved Vejle. Vi var tre søskende. Vi gik i mellemskole og tog realeksamen på Kirstine Seligmann Skole i Vejle.

Efter skoletid var det naturligt at hjælpe til på gården. Hele familien deltog i det daglige arbejde, især min bror arbejdede med. Gårdene med folkehold, karle og piger var blevet familielandbrug med daglejerhjælp. Lektiehjælp var der tid til og fritidsinteresser. Om aftenen gik vi bl.a. i danseskole, hjalp med undervisningen der, gik til gymnastik og håndbold. Vores forældre lagde vægt på uddannelse, uddannelse, uddannelse. De var fuldt bevidste om de forestående ændringer i landbrug og samfundet og ønskede os børn, det bedste.

Mine forældre deltog i lokalsamfundet, i skolen, gik i kirke, i foreninger og havde sammenkomster. Min far var bl.a. tilsynsværge. Min mor med i frivilligt arbejde, besøg hos ældre, præstefruens studiekreds for kvinder, salg af lodsedler mv., og hun ringede dagligt til min mormor i Vejle. Vi læste avis, som vi holdt sammen med min bedstemor, der var på aftægt i 17 år. Der diskuteredes politik og samfundsforhold, når vores forældre kom hjem fra selskabelighed og kortklub, og når der var sket noget lokalt, på landsplan eller ude i den store, vide verden. Omgangskredsen var gårdmænd, degn og sognerådsmedlemmer. Jeg husker blandt andet drøftelserne om Torkild Kristensens situation i Venstre i opgøret om by- og land-Venstre med Erik Eriksen i 1950'erne og lærte allerede der noget om magtkampe, konsekvenser og handlinger i politik. Sognepræsten var med ved større højtideligheder. Præsteparret kom indimellem til søndagseftermiddagskaffe. Hvad synes De om min prædiken i dag? spurgte han min mor, og tog diskussionen op.

Jeg ønskede som ung at blive lærer, ikke småbørnslærerinde. I slægten på min bedstemors (farmors) side var der tradition for at være lærere. Hendes far, olde - og tipoldefædre var lærere, samfundsengagerede og deltog i sognenes liv og levned. Lærergerningen var respekteret og havde indflydelse.

Jeg fik ad skæbnens vej min uddannelse på det relativt nye Esbjerg Seminarium. Det viste sig mærkværdigvis, at Steffensen - og forfædre fra min mormors side har været tilknyttet Tjæreborg, Sjelborg og Sønderho på Fanø, hvor min mands slægt stammer fra. Jelling Seminarium lå tæt på min hjemegn, men var et "mandeseminarium", hvor forfædre var uddannet. Seminariet optog først kvindelige studerende 1-2 år efter jeg søgte optagelse, og det ville jeg ikke vente på. Jeg ringede til andre seminarier, ikke de kønsopdelte, og det blev Esbjerg Seminariums første dagklasse, jeg søgte. Samtalen med rektor Palle Schmidt havde givet et visionært, engageret og fremsynet indtryk af en udviklingsorienteret opbygning, sportslinje og tilbud om frivillige emner, som bl.a. svømmeprøveledelse. Seminariet blev ledet af rektor Palle Schmidt, næstkommanderende Theodor Johansen, kaldet "TIV", og dygtige, meget engagerede lærere på forskellige niveauer. Esbjerg skolevæsen var tillige på det tidspunkt fremsynet og førende på skole-, musik-, kultur- og sportsområdet, og var blandt de første, som havde indført børnehaveklasse. Rektor Palle Schmidt, skoledirektør N. P. Andersen, fremtrædende personligheder og dygtige lærere var pionerer. Der var kendskab mellem seminariet, skoleforvaltningen, skoleinspektørerne, lærere, lærerstuderende, praktik- og udviklingstiltag med vægt på strategi for at fremme og tiltrække uddannelser til Esbjerg. Man følte, man var "med".

Dimittender fra Esbjerg Seminarium, juni 1961. Karen Baungaard ses i forreste række, nr. 5 fra venstre. Til højre for hende sidder rektor Palle Schmidt. Foto: Paul Bølling. EBA 12798-008

På seminariet kom jeg til at gå i klasse med Henning Sørensen, der var revisor, og havde fået lyst til at blive lærer. Han havde sine egne lærere som forbilleder. Han blev min mand. Vi fik lærereksamen i 1961 og blev begge ansat som tjenestemænd ved Esbjerg skolevæsen. Jeg blev ansat ved Vestre Skole, hvor jeg havde været i praktik. Jeg var ansat til 1974, herefter godt et år på Kvaglundskolen. I 1975 blev jeg som 36-årig skoleinspektør på Ådal-skolen. Skolen var nystartet og under opbygning. Af natur var jeg leder og igangsætter og havde allerede i seminarietiden en drøm om at blive skoleinspektør.

Interessen for samfundsforhold, erhverv og politik havde jeg delvis med hjemmefra og fra min skolegang, og i Esbjerg blev jeg opfordret til frivilligt bestyrelsesarbejde. Jeg kom hurtigt med i lærerfagligt arbejde og bestyrelsen for Esbjerg Lærerforening, og det var ikke noget større skridt at gå ind i Esbjerg Venstre i 1962 på opfordring af bestyrelsen, Poul Hansen, Rasmus Bebe m.fl. Jeg havde ikke tidligere været parti-

politisk aktiv. Jeg havde deltaget i enkelte VU-baller i Vejle, men det var ikke lige min kop te. Det centrale for mig var indholdsmæssigt at påvirke udviklingen til et godt erhvervsliv med indtjening og personlig frihed i velfærdssamfundet i socialliberal retning, samt at få fremgang og udvikling i Venstre, lokalt og på landsplan, herunder at få by-Venstre fremmet. Esbjerg Venstre var dengang aktiv og havde et bredt netværk i både by og omegn. Der var sammenhold og bred hvervning af potentielle medlemmer, og man mødtes privat til gruppe- og emnearbejde, og bidrog herigennem til udvikling af de politiske programmer. Der var Grundlovsmøder med underholdning, der var banko, spisning, foredrag, udflugter, venskaber. Ofte med deltagelse af ægtefæller og politiske personligheder, der har præget Venstres arbejde i Esbjerg, bl.a. Knud Ree, Thyge Madsen, Johannes Thuesen, Rasmus Bebe Johanne Jensen, Lydia og Olav Willadsen, Tage Sørensen, Bjarne Pedersen, Jacob Sørensen, A. Chr. Andersen, amts- og byrådskolleger.

Det var ikke kun partiarbejdet, der fyldte for mig. Mit frivillige arbejde begyndte som sagt i bestyrelsen for Esbjerg Lærerforening, senere i Skolelederforeningen og blev kombineret med fagligt foreningsarbejde inden for hjemkundskab, der var mit linjefag. Hjemkundskab var i mange år kun for piger, senere kom drengene til. Faget havde mange opgaver og værdier, det skulle nytænkes og sammen med de praktiske fag, have en vægtig plads i skolen med ligestilling, udvikling af faget, sund kost, madlavning, hygiejne, borddækning, servering mv. Jeg blev landsformand for Hjemkundskabsforeningen og var med i undervisningsministeriets lovarbejde med hjemkundskab i den ny folkeskolelov i fagudvalg V først i 1970'erne. Oplægget blev skrevet i Esbjerg af lektor Dorte Pedersen, lærerne Hanne Grønbæk, Karna Jensen, Ribe, og mig.

Formandsposten medførte en række repræsentationer, herunder formand for Økonomaskolen i Kbh., Nordisk samarbejds-

Esbjerg Skolevæsen var også forud for ligestillingen inden for faget hjemkundskab. På den nyopførte Grådyb Skole deltog drenge i faget, og er her i gang med at arrangere blomster. Foto: Mogens Amsnæs. EBA 107319-097

komite for Husholdningsundervisning, I Statens Husholdningsråd mødte jeg den socialdemokratiske politiker, Lis Groes, der inviterede hjem og opfordrede mig til at skifte parti – der kunne i givet fald komme poster med indflydelse. Men min politiske grundholdning var liberal. Jeg var opdraget til frihed og selvstændighed og dengang var forskellene i de politiske partiers grundholdninger skarpe og fundamentalt forskellige. Jeg var forankret i Venstre og samtidigt hældende til de Konservative.

Venstre i Esbjerg opfordrede mig mange gange til at stille op til byrådet. Men som ansat ved skolevæsenet, og senere nybagt skoleinspektør, sagde jeg nej. Jeg kunne ikke se mig selv som ansat i systemet om dagen og med en ny kasket som politiker på Rådhuset i fritiden. Samtidigt kunne det på det tidspunkt ikke forenes med kravene til opbygning af skolen, familielivet og de frivillige poster. Jeg havde skolemøder og byggemøder, der trak ud til sidst på eftermiddagen og jeg kom ofte sent hjem. Henning, min mand, tog emnet op. Han ville overtage madlavningen på den betingelse, at jeg ikke blandede mig. Det blev en aftale. Han var en selvstændig herre, og familien fik sin aftenmiddag til tiden hver dag. Han var også foregangsmand for ligestilling, og stålsat i kønskampen. Til bemærkningen fra en gæst: "En mand bruger da ikke viskestykke", kom svaret prompte: "Jeg er så meget mand, at jeg bruger et viskestykke". Han lavede også sjov med, at han havde giftet sig med en hjemkundskabslærer og var blevet "snydt".

Jeg så ikke primært mig selv som fremadstræbende politisk karrierекvinde, men at være "til rådighed" til opgaver i politisk arbejde, som jeg blev bedt om, som der var opbakning til og som kunne forenes med arbejde og familieliv. Ledelse og virksomhedsdrift - offentligt eller privat - lå mig stærkt på sinde. Det var velkendt, at jeg altid har ønsket og stået for erhvervs-vækst og positiv udvikling af velfærdssamfundet med mest mulig personlig frihed og en økonomisk god tilværelse frem for systemet. Jeg troede på Esbjerg som vækst- og udviklingsby og har støttet arbejdet for

Esbjergs udvikling som landets 5. største by og landsdelens førende storby. Jeg kunne lide at repræsentere Esbjerg og har hele tiden været opmærksom på, at Esbjerg historisk som ny by og beliggenhedsmæssigt har særlige vilkår. På baggrund af dette havde Tage Sørensen på et tidspunkt sidst i 1960'erne en snak med mig om at søge over i det private erhvervsliv.

Politisk skal der arbejdes hårdt for, at Esbjerg fortsætter som landets 5. største by, tiltrækker tilflyttere, har flere prestigefyldte uddannelser og ikke blive filial-by, men slår igennem som landsdelens "hovedstad". Jeg støttede bl.a. opførelse af Musikhuset, oprettelse af attraktive uddannelser, styrkelse af universitetsuddannelserne, særlig tilknytning til AAUE, kultur, var med til oprettelse af Radio Victor og relevante foreninger, gav opbakning til iværksættere, ildsjæle og politiske aktiviteter.

Skoleinspektørjobbet og opbygningen af skolen havde arbejdsmæssigt første prioritet. Mit mål var indførelse af værdier fra min egen skolegang. På Ådalskolen oplevede jeg betydningen af dygtige, ansvarsfulde, loyale medarbejdere, fantastiske viceinspektører med ansvar, dygtige udviklingsorienterede lærere, pædagoger, medarbejdere og samarbejdspartnere og glæden ved at møde de mange åbne og imødekommende elever som start på dagen.

Godmorgen. Godmorgen. Og at møde tidligere elever ude i samfundet. Fritiden blev brugt til forberedelse, emne - og gruppearbejde, møder, organisationsarbejde, familie - og privatliv.

I 1980 blev jeg presset til at sige ja til opstilling til Ribe Amtsråd og blev valgt i 1981 med opbakning og gode valg. Med valget fulgte tillykke og advarsler fra politiske venner. "Dine egne er de værste". "Et tilbud, der aldrig kommer igen". "Vælgernes sind er som vejr og vind". "Når man er ude, er man væk". Jeg var amtsrådsmedlem fra 1981-2006, regionsrådsmedlem 2006-2009 og byrådsmedlem 2010-2013.

Fra 2014 har jeg været aktiv i forskellige sammenhænge. Er bl.a. formand for Foreningen Victor, der støtter velgørende formål, er medlem af frivillige organisationer og i foreningen ESWs bestyrelse, hvor tre initiativrige bestyrelsesmedlemmer, formand Niels Aage Giversen, Per Andersen, Jan Christensen, står for Energiens årlige Folkemøde i Esbjerg. Deres personlige initiativ er afgørende for Danmark og for Esbjerg som energimetropol, som der skal kæmpes for. Det viser, hvad private initiativer og handlekraft betyder.

Min hovedinteresse i amtspolitikken var sygehus- og lægevæsen, sygepleje, genoptræning, effektiv drift, organisation, og udviklingstiltag. Jeg blev grebet af sundheds-

Kunstner Hjalmar Sonne overrækker skulpturen "Konen med æggene" til skoleinspektør Karen Baungaard i marts 1981. Eleverne på skolen havde været med til at udvælge fire kunstværker. Foto: Esbjerg Ugeavis. EBA 37653-019

Reception hos Radio Victor den 19. september 1987. Karen Baungaard i samtale med frisør og sanger Johan Lind. Foto: René Hollmann. EBA 71980-059

området, fik kendskab til perspektivrige muligheder i sundhedsvæsenet og stor respekt for administrative og faglige kapaciteter og forkæmpere. Jeg blev inspireret af og lærte sygehusformanden Jacob Sørensen at kende som en personlighed, en kyn- dig og strategisk meget dygtig politiker. Jeg var også inde over andre politikområ- der, i socialpolitik, byggeudvalg, en perio- de i økonomiudvalget, formand for under- visning og kultur, og formand for opbyg- ning af amtets nyoprettede psykiatriud- valg.

I arbejdet med sundhedsvæsenet og so- cialpolitik, havde jeg stor glæde af venskab og snak med Preben Rudiengaard og andre kompetente personligheder. Det gjaldt for mig om at netværke med folk med sag- kundskab, kløgt og politisk tæft – om de var mænd eller kvinder var ikke afgørende. Jeg mener, kønnene er jævnbyrdige i poli- tik, Indsatsen afhænger af personen og evnen til at prioritere opgaverne. Visse ten- denser har taget overhånd. Jeg er træt af de mange meetoo-tiltag.

Repræsentativt var jeg bl.a. medlem af Kræftens Bekæmpelses Hovedbestyrelse i ni år, jeg var formand for Ribe Amts gym- nasier, og for Rosborg Gymnasium i Vejle i fire år

Jeg opdagede hurtigt, at forandringer og udvikling, som jeg står for, er svære at få igennem i det etablerede system. Det gæl- der både arbejdsmæssigt og politisk. Man skal vælge sine kampe realistisk. Det er nemmest at rette ind og følge magthierar- kiet. Den, der retter ind, bliver levebrøds- politiker og lever personligt godt i syste- met. Men det er ikke nok. Der er brug for forkæmpere, og det ser ud til, at Esbjerg endelig har fået fremtrædende politikere, som fremmer landsdelen og Esbjergs stor- bymuligheder.

Der er spilleregler, der skal følges. Aftaler om særstandpunkter skal være på plads, og netværk skal dyrkes. Jeg kom ind med den opfattelse, at den offentlige drift og op- bygning, skal organiseres, administreres og drives effektivt, som det private ar- bejdsmarked, men jeg har måttet erkende,

Social- og Sundhedsskolen fejrede den 12. december 2001 sit 10-års jubilæum. Tre kvinder, som har spillet en væsentlig rolle i de første 10 år, fra venstre: Skoleleder Rosa Fabricius, tidligere skoleleder Aja Høy-Nielsen og Karen Baungaard, for- mand for skolens fællesbestyrelse. EBA 106572-070

at det går for langsomt, og at tidens trend med teoretisk politisk detaillovgivning, og det offentliges organisation med mange led har medført en større offentlig sektor, som er vanskelig at røre ved. Det kræver mod og taktik. Forandringer med nye regeringskonstellationer tager tid. Ingen vil af med noget.

Jeg oplever, at amtsrådsarbejdet virkede enklere i firserne. Organisationen var opdelt mellem det politiske system og embedsværket. Embedsværket blev styret af amtsdirektøren og havde fingerspidsfor-nemmelse for det politiske. Sagsfremstillinger var klare og veldisponerede. Med amtsborgmesteren i spidsen og aftalte kompetencer var politikerne aktive i udvalgene, tæt på dele af driften, ansættelser mv. Politisk var der store forskelle på, hvad, man ville. Der opnåedes oftest tværpolitisk enighed, selv om det var almindelig kendt, at geografien i amtet spillede en rolle, Politikerne fra andre dele af amtet kunne være på vagt overfor "storebror Esbjerg." Ikke alle var lige tilfredse med Esbjerg som landsdelens "hovedstad". For mig var spændingsfeltet ikke nyt. Jeg havde bl.a. i Venstre og som medlem af Den Sydvestjyske Venstrepresses Repræsentantskab kendskab til modstridende interesser og synspunkter i amtet.

Ligestillingsmæssigt, mener jeg ikke selv, at jeg som sådan blev sat i bås som kvinde i politik, men for mine synspunkter. Jeg har altid opfattet mig ligeberettiget, såvel i inspektørjobbet, som i organisationsarbejdet og politisk. Jeg var kendt som udviklingsparat, fastholdende og målrettet i min støtte af initiativer med faglighed og til gavn for borgere, elever, patienter, medarbejdere og institutioner.

Det faglige har altid ligget højt, f.eks. vandt Ådalskolen på et tidspunkt Jyllands-Postens Læsekonkurrence. Vi støttede fremtidsrettede projekter, bl.a. havde skolen et integrationsprojekt med special-elever og forsøgte at indføre nye praktiske tiltag. Viceinspektør Jens Alstrup oprettede en ny praktik i virksomheder for skole-trætte elever, mest drenge. Viceinspektør Georg Barslund havde opgaver for under-

visningsministeriet. Flere lærere arbejdede for natur. På kulturområdet havde skolen en spændende kunstsamling.

I det politiske forsøgte jeg tilsvarende at være nytænkende og støttede en række faglige og patientvenlige tiltag f.eks. bedre smertebehandling, laborantuddannelsen, renovering og byggeri samt oprettelse af og fastholdelse af fremtidsrettede specialer på Sydvestjysk Sygehus. Blandt andet lykkedes at fastholde dele af øjenbehandling, da afdelingen blev lukket. Jeg følger med stor glæde udviklingen i dag med oprettelse af lægefaglige uddannelser i Esbjerg. Esbjerg som anerkendt specialsygehus er en helt nødvendig udvikling for et land i sundhedsbalance.

Jeg var i begrænset omfang aktiv i kvindesagskampe. I forbindelse med regionsreformen stiftede jeg "Kvindernes Vækstforum", et tværpolitisk forum af syddanske kvinder, vi fik en kvinde, Grethe Erichsen valgt til et EU-udvalg. Der blev lagt mærke til kvinders tilstedeværelse i systemet. Amtsborgmester Frode Madsen, bemærkede på et møde efter valget i 1981: "Og så har vi (V&K) fået tre kvinder ind på vores side". Han var ganske givet ikke særlig begejstret, for en ting, man også blev målt på, var kortspil og samvær efter møderne. Det var udelukket for mig. Jeg skulle direkte tilbage til arbejdet, derimod deltog jeg gerne i arrangementer, begivenheder, besøg, indvielser af institutioner og repræsentationer uden for almindelig arbejdstid. Jeg var flittig, fik gode kontakter, respekt for personligheder, netværk og venskaber for livet.

Mit syn på kvinders ligeberettigede deltagelse havde jeg til dels med hjemmefra. Kvinderne var aktive. Min Baungaard-oldemor giftede sig som tjenestepige på med gårdmanden og blev gårdejer ved hans død. Min bedstemor, lærerdatter, var i menighedsrådet og grundtvigianer. Min bedstefar var i sognerådet. Min mormor ville ikke være bondepige, så hun rejste som helt ung til København, hvor hun var stuepige i et finere hus, lærte manerer og uddannede sig til dameskrædderinde, inden hun tog tilbage, oprettede egen systue og

giftede sig. Min mor havde mellemskoleeksamen og var uddannet bogholder. Mine forældre var interesserede i politik. Min mor i kvindernes ligestilling, men på en konstruktiv måde, så hun kunne deltage i den politiske snak på lige fod med mændene.

Politik er magt. Magten i politik har stadigvæk overvægt af mænd. Kvindelige politikere går i dag efter og sætter sig på magten - på lige fod med mændene. Kvinderne synes dog i mindre grad at gå efter det organisatoriske, politiske arbejde. Det er i organisationerne, fundamentet for politikken og strategierne lægges, og her kandidaterne findes.

Selv har jeg haft gavn af de kloge lykønskninger og gode råd ved mit første valg. Alle i politik skal være klædt på til at tage op- og nedture og selv vurdere, hvilke konsekvenser, man vil tage. "Dine egne er de værste". "Du får kun et tilbud en gang". Flest overvejelser om sin politiske situation får man ved svigt fra sine egne.

Velfærdssamfundet er i dag under pres, og den politiske adfærd har ændret sig. Politikere, der bremses i at nå egne ambitioner, går oftere solo, som løsgænger, får poster i nyt parti eller stifter nyt parti.

Jeg blev udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen den, 10 juni 2003 og var i audiens hos Hendes Majestæt Dronningen.

Jeg har hele tiden arbejdet for, at job, politik, familieliv og netværk skal hænge sammen. Jeg har haft støtte og opbakning fra min mand og børn gennem alle årene. Min mand døde i 2021. Jeg har tre børn i Esbjerg, svigerbørn og otte børnebørn.

Karen Baungaard på Amalienborg Slotsplads efter at have været i audiens hos Dronning Margrethe i forbindelse med udnævnelse til Ridder af Dannebrogordenen. EBA 94000-109

Nekrolog – Jørgen Dieckmann Rasmussen

Ved Richard Bøllund. Arkivar og leder af Ribe Byhistoriske Arkiv.

Det helt uvirkelige har ramt os her på arkivet. Det er ikke til at forstå... - og det er endnu ikke trængt ind hos os, at Jørgen ikke er her længere.

Hans stemme hører vi stadig over alt i huset. Vi er sikker på, at han snart træder ind ad døren, og er med på det næste mandagsmøde.

Men stolen med hans plads i frokoststuen, står stadig gabende tom!

Det kom som et stort chok for os alle, da vi mellem jul og nytår fik beskeden om, at Jørgen var faldet om. Jørgen var frisk og arbejdede til det sidste, da vi tog på juleferie.

Som altid havde han gang i en masse projekter på arkivet, og sad travlt optaget ved computeren, da jeg efter sidste arbejdsdag inden jul, stak hovedet ind til ham for at ønske god jul.

Inden jeg fik lov at gå, spurgte Jørgen interesseret til mig og min familie, og hvad vi skulle lave i julen. Sådan var Jørgen nemlig. Altid opmærksom og interesseret.

Det er dét, som kendetegner Jørgen.

Han kom som en ung knægt fra Jyderup på Sjælland i 1981, kun 27 år gammel og overtog posten som arkivchef i Esbjerg. Hvordan skulle det gå godt...?

Det gjorde det, fordi Jørgen hurtigt lærte byen at kende.

Ikke kun fordi han var kvik – men også fordi han var nysgerrig, opmærksom, interesseret og lyttende.

Jørgen elskede at være blandt folk og få deres fortælling og bidrag til historien. Oplysninger han samlede på, for bagefter at kunne udbrede historien til andre - som han via fortællekunsten var en sand mester i.

Gik man aftentur i Torvegade, ville man se, at lyset sjældent var slukket inde på arkivet. Jørgen havde altid gang i et foredrag,

Jørgen ved arkivets billedsamling i lokalerne i Teglværksgade, 1987. EBA 103631-070

undervisning eller andet som vedrørte hans store passion – lokalhistorie.

Ellers mødte man ham på en byvandring rundt i byen, altid efterfulgt af en stor flok interesserede lyttere.

Jørgens viden om Esbjerg var enorm. Når man er født og opvokset i byen - som jeg selv - går man måske rundt og tror, man kender det hele...

Men nej... - her må selv den mest indfødte esbjergenser melde pas.

Jørgen kendte alle kroge og hjørner af Esbjergs historie. Og kunne formidle den, som ingen andre - med humor, lune og smittende begejstring.

Jørgens bortgang er ikke kun et stort tab for Esbjerg Byhistoriske Arkiv, men for hele arkivverdenen.

Jørgen har haft en enorm betydning for de omkringliggende arkiver. Lokalarkiverne med det frivillige og folkelige arbejde stod hans hjerte meget nær. Også de frivillige her på arkivet.

Uanset hvor travlt Jørgen havde det, så tog han sig altid god tid til at tale med, og tage sig af de frivillige medarbejdere på arkivet.

Jørgen holder foredrag i Storm P-salen på Hovedbiblioteket, november 2020. Foto. Torben Meyer. EBA Q25958-041

Det frivillige, folkelige og foreningsdrevne har altid betydet meget for Jørgen. Måske han har det fra opvæksten i Jyderup på Sjælland, hvor han efter sigende skulle have været en habil håndboldspiller i den lokale idrætsforening.

Eller fra historiestudiet, hvor han skrev speciale om andelsbevægelsen i Danmark.

Jørgen var dybt forankret i folkeligheden, og repræsenterede den selv på allerbedste vis.

Han ville hellere stå og holde foredrag i et forsamlingshus en tirsdag aften - med blødt brød og lunken kaffe på termokanden – end at stå og fremlægge sager i et ministerium i København.

Ikke fordi, han ikke evnede det sidste. Han ville det bare ikke.

For mange år siden blev Jørgens navn nævnt og bragt i spil som en oplagt afløser for den afgangende Rigsarkivar.

Eller "Rigs-kaviaren" som Jørgen yndede at kalde ham.

Men Jørgen søgte det ikke – han var bare mere til forsamlingshusene slidte planke end til de bonede gulve...!

Jørgen var folkets mand. For ham handlede det aldrig om selv at komme i centrum. Sagen var altid det vigtigste for Jørgen.

Selvom han elskede at optræde, og fortælle historie, så var det ikke for at promovere sig selv. Det var for at dele ud af sin viden, og for at udbrede historien og inspirere andre.

Jørgen var nemlig en beskeden, gavmild og sympatisk person. Som chef på arkivet har han altid har gået forrest, og været en afholdt kollega.

En go' ven, som var jordnær, usnobbet, ordentlig og oprigtig.

De fleste ansatte på arkivet har været her længere end man næsten kan huske. Nogle er også vendt tilbage igen – efter en afstikker (jeg selv inklusiv). Fordi på arkivet føler man sig hjemme og godt behandlet.

Vi vil savne Jørgens helt særlige væsen. Hans egen lune og underfundige humor. Som når han til næste foredrag i huset kommer trillende med "kaffeambulancen med husmor-speed".

Hans vendinger og udtryk vil vi aldrig glemme. Ligesom vi aldrig vil glemme Jørgen.

En enestående person, som har gjort et uudsletteligt indtryk og sat et varigt aftryk på en hel by og egn.

Jørgen fra Jyderup kom, så og sejrede.

Æret være hans minde!

Richard Bøllund holder mindetalen ved mindesammenkomsten for Jørgen i Byhistorisk Arkiv, fredag den 7. februar 2025. Foto: Torben Meyer. EBA Q29845-041